

Anmeldelser

Atlas Československé Socialistické Republiky. Československá Akademie Věd a Ústřední Správa Geodézie a Kartografie. Praha 1966. 58 kortblade med tekst. 45×50 cm.

I 1958 udkom det klimatologisk-fænologiske „Atlas Podnebi“ over Tjekslovakiet, og allerede på det tidspunkt overvejede man muligheden af den langt mere omfattende og krævende opgave: tilvejebringelsen af det nu foreliggende almene, nationale kortværk. Resultatet er i adskillige henseender bemærkelsesværdigt. Bagved ligger en kæmpeindsats af organisatorisk, videnskabelig, teknisk og økonomisk karakter. Det nye atlas indeholder 58 kortblade af formatet 50×86 cm. Det giver mulighed for trykning af en dobbeltside med et kort over hele landet i 1:1 mill. eller 4 kort i 1:2 mill. Desuden anvendes målestokken 1:4 mill. og 1:6 mill. Den tekniske udførelse er helt igennem af høj kvalitet. Teksten er trykt på bagsiden af kortbladene på tjekkisk med engelsk og russisk summary. Man har endvidere oversat korttitler og signaturforklaring til de 2 nævnte sprog, men teksten, der ledsager selve kortet, er ren tjekkisk, hvilket naturligvis komplicerer anvendelsen for en bruger, der ikke er kyndig i slaviske sprog, men dog ikke mere, end at den internationale regionale geografi fuldt ud vil kunne udnytte kortmaterialet. Der er grund til at fremdrage visse særlige afsnit, hvis kortblade og tilhørende tekst vil blive studeret intensivt over alt i den geografiske verden. Der tænkes her på afsnittene om befolkningsudvikling og erhvervsudvikling gennem årene 1921-1961. Man kan f. eks. henvide til kort nr. 25 med tilhørende bikort, hvor man opnår et anskueligt billede af hele den befolkningsmæssige revolution, som fordrivelsen af den tyske befolkning på ca. 2½ mill. fra de nordlige og vestlige randområder og de øvrige katastrofale følger, som 2. verdenskrig i befolkningsmæssig henseende medførte. Regenerationsprocesserne efter affolkningen af store sammenhængende områder, navnlig randområderne, dokumenteres med stor klarhed både befolkningsmæssigt og erhvervmæssigt og ligeledes den udprægede forskel mellem udviklingen i de gamle bøhmiske områder og i de østlige slovakiske dele af riget. Forskellen viser sig ved en voldsom urbanisering i Bøhmenområdet med affolkning eller i hvert fald befolkningsnedgang kombineret med en voldsom tilvækst til storbyernes industriområder, medens man i den slovakiske region stort set har at gøre med en jævnt fordelt befolk-

ningsforøgelse over store arealer, navnlig i dalene. Med hensyn til disse og dermed beslægtede spørgsmål kan man anbefale et studium af kortene nr. 26-40. Det er herigennem muligt, i hvert fald til en vis grad, at analysere de geografiske virkninger af en række forskelligartede helt fundamentale processer, nemlig rejsningen af riget fra 1920-21 til slutningen af 30'erne. Derefter folkeflytningen, krigsødelæggelser af menneskeliv og værdier samt reorganiseringen efter ca. 1950, og ind igennem afviklingen af disse perioder går så følgerne af den tekniske udvikling, den voldsomme urbanisering og de dybtgående ændringer i udnyttelsen af jorden. I så henseende er Tjekkosllovakiet et studieobjekt af første rang, og det nye atlas gør det muligt i hvert fald at differentiere visse af de her omtalte faktorerers indflydelse.

Niels Nielsen.

The Diaries of Captain Robert Scott. (Faksimile udg.). University Microfilms Ltd., London 1968. Upagineret. 20,5×26 cm. 25 £ for 6 vols.

„We shall stick it out to the end, but we are getting weaker, of course, and the end cannot be far. It seems a pity, but I do not think I can write more. For God's sake look after our people“. Dette er de gribende afskedsord, hvormed Scott sluttede sin dagbog den 29. marts 1912. Allerede i 1913 udkom en fortrinlig beretning „Scott's last Expedition“ af Leonard Huxley med indledning af Sir Clements Markham. I denne beretning trykkes Scott's dagbog in extenso med enkelte sider af originalen i faksimile. Scott's dagbog er oversat til flere sprog, bl. a. til dansk med et forord af Fridtjof Nansen. Det er forståeligt, at man nu har ønsket at sætte Scott endnu et monument ved at udgive hans dagbøger i faksimile, og det gør et stærkt indtryk på læserne at se hans omhu og samvittighedsfuldhed i registrering af begivenheder og arbejdsresultater. Den videnskabelige værdi må vistnok blive ret begrænset, fordi de fleste brugere af dette materiale vil benytte enten originalmanuskriptet eller Huxley's fortræffelige trykte udgave fra 1913.

Niels Nielsen.

Spix-Martius: Reise in Brasilien in den Jahren 1817-1820. Bd. 4 (Tafelband). F. A. Brockhaus, Stuttgart 1967. 57 tavler, 55 s. tekst på tysk og portugisisk. 42×28 cm. 150 DM.

De tre tekstbind er allerede omtalt i „Geografisk Tidsskrift“ 1966, s. 265, men dette bind fortjener særlig opmærksomhed, fordi det store billed- og kortmateriale til originaludgaven er splittet og næppe mere findes i noget fuldstændigt eksemplar. Man har her samlet alt materialet med undtagelse af det store kort over Sydamerika i to blade og gengivet de originale litografiske tavler med stor nænsomhed, men i noget reduceret målestok. Resultatet er i flere henseender bemærkelsesværdigt og righoldigt. Man finder fortrinlige tegninger af landskaber, folketyper, redskaber, dyr, planter, en samling af kort og endelig brasilianske og indianske sange og danse i europæisk nodeskrift. Især den etnografiske del af tavlerne kan påregne interesse, fordi de afbilder kulturelementer, som for en stor del er forsvundne eller stærkt modificerede. Udgiveren, professor Karl Mägdefrau, fortjener en oprigtig kompliment.

Niels Nielsen.

Henry N. Michael (ed.): Lieutenant Zagoskin's Travels in Russian America 1842-1844. The First Ethnographic and Geographic Investigations in the Yukon and Kuskokwim Valleys of Alaska. Published for the Arctic Institute of North America by University of Toronto Press, Toronto 1967. 358 s., ill. + 1 udslagskort. 17,5×26 cm. 10 \$.

Efter Vitus Berings sidste ekspedition 1741 dominerede russerne politisk og handelsmæssigt i Alaska indtil 1867. I den senere del af denne periode var der en livlig forskningsvirksomhed, som især udgik fra det russisk-amerikanske handelskompagni og navnlig med det formål at fremme pelsjagt og pelshandel. En af de sidste, men mest effektive af de russiske forskningsrejsende var L. A. Zagoskin, der i 1842-44 gennemførte resultatrige geografiske og etnografiske undersøgelser i det indre Alaska, navnlig i Yukon-dalen og Kuskokwim-dalen. Hans arbejder blev gennem referater og partielle oversættelser kendt i Vesteuropa og Amerika, men først her har man fået en omfattende og næsten fuldstændig udgave af hans skrifter i en engelsk oversættelse, der navnlig bygger på den nye russiske udgave af 1956. Af vigtighed er noteapparatet, et navne-index med korte bibliografiske oplysninger om personer, som er nævnt i 1956-udgaven, tabeller over folketal i Alaska, bebyggelser fra 1842-44 og nogle ordlister. For amerikansk og vesteuropæisk forskning har det en vis betydning, at dette vigtige kildekrift nu er blevet umiddelbart tilgængeligt.

Niels Nielsen.

Walter Hellmich (Herausg.): Khumbu Himal. Ergebnisse des Forschungsunternehmens Nepal Himalaya. Bd. 1, 5. Lieferung. Springer-Verlag, Berlin, Heidelberg, New York 1967. 95 s., 67 fig., 2 løse kort. 19,5×27 cm. 36 DM.

Med denne 5. afdeling af skriftrækken „Khumbu Himal“ er første bind af „Ergebnisse des Forschungsunternehmens Nepal Himalaya“ afsluttet. I „Geografisk Tidsskrift“ 1965, s. 103 har man givet et rids af den almene baggrund for dette store tyske forskningsarbejde.

Tyngdepunktet for de i tidligere afdelinger foreliggende resultater har ligget i det biologiske felt, men hertil føjes nu i 5. Lieferung to meget betydningsfulde geografiske afhandlinger, nemlig Carl Troll: „Die klimatische und vegetations-geographische Gliederung“ og Willibald Haffner: „Ostnepal – Grundzüge des vertikalen Landschaftsaufbaus“. I begge tilfælde en behandling af grundlæggende problemer vedrørende jordens højdezoner i klar og kortfattet fremstilling.

Et andet vigtigt bidrag er kortet i 1:50.000 over grænseområdet mellem Nepal og Tibet med Mount Everest og tre andre toppe på over 8000 m samt Himalayas sydskråning, jordens største og terrænmæssigt mest komplicerede bjergvæg.

Niels Nielsen.

The Middle East and North Africa 1967-1968. 14. udg. Europa Publications Ltd., London 1967. 984 s. 20×25 cm. 6 £.

Vejlederne i den geografiske uddannelse er i en vanskelig situation, når de skal behandle unge og labile stater. Det lettest tilgængelige materiale kræver megen kritik, fordi dette ofte savner objektivitet og delvis henhører under propagandalitteraturen. Derfor er der grund til at hen-

lede opmærksomheden også på denne udgave af „The Middle East and North Africa“ (jfr. Geografisk Tidsskrift, bd. 66 p. 305), fordi man her møder en prisværdig bestræbelse på objektiv behandling af højaktuelle og yderst delikate problemer.

Niels Nielsen.

Ragnar Numelin & Ingmar Björkstén: Australien. Natur och Kultur, Stockholm 1968. 122 s., ill. 11×18,5 cm. 11 sv. kr.

I denne kortfattede og koncentrerede fremstilling lægges hovedvægten på behandlingen af kulturgeografiske synspunkter og kendsgerninger. I så henseende giver den forbavsende meget i betragtning af bogens beskedne omfang, medens redegørelsen for de naturgivne forudsætninger er meget begrænset. Det naturgeografiske afsnit har således omtrent samme omfang som kapitlet: litteratur, kunst, musik. Emnerne: befolkning, erhverv, politiske og økonomiske forhold, verdenspolitisk situation m. m. bringer mange kontante, ajourførte og relevante oplysninger.

Niels Nielsen.

Advances in Extractive Metallurgy. Proceedings of a Symposium organized by the Institution of Mining and Metallurgy and held in London from 17 to 20 April, 1967. London 1968. Distributed by Elsevier Publishing Company, Amsterdam and New York. 1023 s., talr. ill. og tabeller. 14,5×22 cm. 100 Hfl.

Den stigende anvendelse af sjældne metaller og andre grundstoffer har bl. a. medført, at man har måttet tage sjældent forekommende og fattige råstoffer i udnyttelse. Dette har nødvendiggjort en stærk differentiering og forfinelse af brydnings- og ekstraktionsteknikken. De her foreliggende 40 afhandlinger med ledsagende diskussionsindlæg, litteraturlister og registre udgør derfor en let tilgængelig oversigt over den øjeblikkelige situation inden for produktionen af råstoffer. Det er ugørligt og heller ikke rimeligt på dette sted at bringe nogen oversigt over bogens rigt varierede indhold, men den økonomiske geografi har betydelig interesse i at have en sådan let tilgængelig og vel redigeret oversigt, hvis man ikke vil risikere at bringe forældede regionale og talmæssige oplysninger.

Niels Nielsen.

T. F. Gaskell (ed.): The Earth's Mantle. Academic Press, London and New York 1967. 509 s., mange ill. 16×23,5 cm. 140 sh.

Da Alfred Wegener i 1921 fremsatte sin teori om de vandrende kontinenter, vakte denne stor modstand hos geofysikerne, idet de hævdede, at de nødvendige kræfter til en sådan kontinentvandring ikke fandtes. I dag er det netop geofysikerne, der er de kraftigste forkæmpere for kontinentforskydningsteorien, idet de finder denne bekræftet af resultatet af palæomagnetiske undersøgelser, af de store forskydninger langs forkastninger (strike slip faults) og af påvisninger af både træk- og trykspændinger i jordskorpen. Det har yderligere medført, at den gamle statiske betragtning af jordens kappe (zonen mellem jordens kerne og den kontinentale jordskorpe) har måttet erstattes med en dynamisk betragtning af jordens kappe. Målet er nu at bestemme fordelingen af konvektionsstrømmene i kappen både i nutiden og i tidligere perioder, og studiet af kappen er i dag et hovedemne for geofysikken og geokemien.

I den her foreliggende bog har 16 geofysikere gjort rede for det nuværende stade af disse forskellige undersøgelser (seismiske, gravimetriske, vulkanologiske, bestemmelser af jordkappens tæthed, styrke og struktur), samt de magnetiske, termiske og geokemiske forhold i denne.

Kaj Hansen.

H. Ramberg: Gravity, Deformation and the Earth's Crust. As studied by centrifuged models. Academic Press, London and New York 1967. 214 s., 116 fig. 16×23,5 cm. 57 sh. 6 d.

Forfatteren behandler den rolle tyngdekraften spiller under tektoniske deformationer og andre bevægelser i jordskorpen og i kappen. Hovedparten af bogen omhandler modelstudier af sådanne deformationer som foldninger, dannelse af salthorste og batholiter, opstigning af magmaet i vulkaner og dannelse af konvektionsstrømme i globale bæltter. Ved efterligning af tyngdefeltet med et centrifugalfelt i en centrifuge med stor kapacitet kan man bruge temmelig stift og solidt materiale, hvad der gør modelforsøgene mere realistiske. Bogen er rigt illustreret med fotografier af disse forsøg.

Kaj Hansen.

K. Rankama (ed.): The Quaternary. Vol. 2. (The Geologic Systems). Interscience Publishers, John Wiley & Sons, New York, London, Sydney 1967. 477 s., mange fig. og tabeller. 17,5×26 cm. 155 sh.

I dette bind af serien, „The Quaternary“, behandles kvartærformationen i Holland, Tyskland, Frankrig og på De britiske Øer.

Mest udførlig er Jan de Jongs fremstilling af Holland i kvartærperioden, idet han ikke blot gør rede for stratigrafien og dateringerne, men også behandler sedimentationen og landets udvikling igennem hele perioden.

Paul Woldstedts gennemgang af det tyske kvartær er overvejende stratigrafisk, og fremstillingen er delt i tre regionale afsnit. Det nordlige nedslingsområde, det alpine nedslingsområde og landet mellem de to nedslinger. Det giver et ganske godt overblik, men man savner for Nordtysklands vedkommende en fremstilling af isens afsmeltning og den successive ændring i afdræningsforholdene.

Mlle Marie-Henriette Alimens behandling af Frankrig i kvartærtiden er i nogen grad påvirket af, at forfatteren egentlig er arkæolog. Derfor spiller flodterrasserne og deres indhold af pattedyrrester og spor af de palæolitiske kulturer en væsentlig rolle for dateringerne. Landet er delt op i flere lokale områder, men det kan være svært at sammenfatte disse til en helhed, og også her er udviklingen af flodnettet ganske uomtalt. I mange tilfælde består fremstillingen af en opremsning af speciallitteraturen.

I England har kvartærgeologien altid været meget dårligt behandlet i håndbøgerne. R. G. West er her i visse henseender mere udførlig i sin fremstilling, end man er vant til, men også her savner man en lidt mere indgående behandling af senglaciale tiden uden for Norfolkområdet.

Endelig må det beklages, at Belgiens kvartær ikke er kommet med i dette bind, hvor dets naturlige plads ville være.

Kaj Hansen.

K. Rankama (ed.): The Precambrian. Vol. 3. (The Geologic Systems).

Interscience Publishers, John Wiley & Sons, New York, London, Sydney 1967. 325 s., mange fig. og tabeller. 17,5×26 cm. 165 sh.

Dette tredje bind af serien, „The Precambrian“, omhandler Indien, Ceylon, Seychellerne, Madagascar og Congo med Rwanda og Burundi.

Af disse områder behandles Madagascar meget kortfattet, hvilket er beklageligt, da præcambriets udvikling her i forbavsende grad ligner Finlands, hvorfor en mere indgående beskrivelse af parallelliteterne havde været af interesse. Mest udførlig er gennemgangen af præcambriet i Indien og Congo, hvor der gøres udførlig rede for såvel stratigrafien, som den geologiske udvikling og mineral ressourcerne. Særlig afsnittet om Congo er her af interesse, fordi fremstillingen for en stor del er baseret på hidtil upubliceret materiale.

Kaj Hansen.

A. Vatan: Manuel de Sédimentologie. Editions Technip, Paris 1967.

397 s., 154 fig., 63 fotos. 18×24 cm. 78 F.

Frankrig har jo store traditioner inden for sedimentologien lige fra Delesse's og Lucien Cayeux's dage, og André Vatan, der er en af stifterne af Association Internationale de Sédimentologie og dens generalsekretær i de første 8 år, har gennem sit mangeårige virke hos l'Institut Français du Pétrole, hvor han bl. a. udgav „Bibliographie européenne des progrès récents de la sédimentologie“, på fortrinlig vis fortsat disse traditioner. Han er nu professor i Teheran.

Bogen her er ikke blot en beskrivelse af de forskellige sedimenttyper, men også spækket med eksempler på de milieuforhold, hvorunder de er dannet. Som vanlig i fransk geologisk litteratur er tingene ofte grebet an på nye og utraditionelle måder, hvorved denne bog bliver et værdifuldt supplement til de mere traditionsbundne tyske og amerikanske sedimentologier.

Kaj Hansen.

G. Larsen & G. V. Chilingar (eds.): Diagenesis in Sediments. De-

velopments in Sedimentology 8. Elsevier Publishing Company, Amsterdam, London, New York 1967. 551 s., mange fig., plancher og tabeller. 17×24 cm. 87,50 Hfl.

Udtrykket „Diagenese“ blev indført af v. Guembel for hundrede år siden som betegnelse for de omdannelsesprocesser, der finder sted i sedimenterne efter deres aflejring, men studiet af disse processer og kendskabet til dem var længe meget mangelfuldt. Først i det sidste årti har undersøgelserne af diagenetiske processer taget fart, og der foreligger nu en omfangsrig litteratur herom. Det må derfor hilses med glæde, at professor Gunnar Larsen i Århus i samarbejde med professor George V. Chilingar i Los Angeles og forlaget Elsevier i Amsterdam har formået en række fremtrædende sedimentologer fra Tyskland, Frankrig, U. S. A. og Australien til at udgive en sammenfattende fremstilling af vor nuværende viden om disse processer. Det er blevet en fremragende bog, der i høj grad afhjælper et savn hos alle sedimentologer, hvad enten de beskæftiger sig med kisel eller kalksedimenter eller med de organogene aflejringers omdannelse til på den ene side olie, på den anden side tørv og kul.

Kaj Hansen.

Phénomènes de transport avec changement de phase dans les milieux poreux ou colloïdaux. Colloques Internationaux du Centre National de la Recherche Scientifique, No. 160, Paris 1967. 336 s., mange fig. 21×27,5 cm. 55 F.

Kollokviet indeholder 21 foredrag, overvejende af fysisk kemisk art. Nogle, der omhandler udtørring og frysning af sedimenter, samt et om varmeudstråling fra jordoverfladen har dog også en vis interesse for geologer og geografer.

Kaj Hansen.

P. McL. D. Duff, A. Hallam & E. K. Walton: Cyclic Sedimentation.

Developments in Sedimentology 10. Elsevier Publishing Company, Amsterdam, London, New York 1967. 280 s., 91 fig., 35 tabeller. 17×24 cm. 65 Hfl.

Siden „The International Association of Sedimentology“ på geologkongressen i København 1960 konsolideredes og trådte i forbindelse med Elsevier Publishing Comp. i Amsterdam, er der fremkommet en hel række bøger i serien Developments in Sedimentology, og flere endnu er under udarbejdelse. Det her foreliggende bind af tre skotske geologer omhandler rytmisk sedimentation af vidt forskellig art. Af speciel interesse for danske læsere er det særdeles velskrevne kapitel om Varved Ler, ikke blot de glacielle lertyper, hvor de skandinaviske undersøgelser er rigt repræsenteret, men også varighed i soaflejring fra ældre perioder.

Kaj Hansen.

O. Kodym (ed.): Regional Geology of Czechoslovakia. Supplement:

Geological Atlas 1:1.000.000. E. Schweizerbart'sche Verlagsbuchhandlung, Stuttgart 1967. 7 foldede kort + 8 s. tekst. 17×24,5 cm. 23 DM.

Dette værk, hvis første bind blev anmeldt i Geografisk Tidsskrift, bd. 65, 2. halybind, 1966, er nu forøget med et atlas med følgende 7 kort: geologisk kort, tektonisk kort, kort over de kvartære aflejringer og residualaflejringer, kort over mineralforekomster, et metallogenetisk kort, et hydrogeologisk kort og et aeromagnetisk kort.

Kaj Hansen.

Frankfurter Geographische Hefte 41-43. Verlag Waldemar Kramer, Frankfurt am Main 1966-67. 16×24 cm.

41: A. Gerstenhauer: Beiträge zur Geomorphologie des mittleren und nördlichen Chiapas (Mexiko) unter besonderer Berücksichtigung des Karstformenschatzes. 1966. 91 s. + 32 fotos, 22 tekstfig. 19 DM.

Det omhandlede område ligger i den sydligste del af Mexico mellem Stillehavskysten og sletterne ved grunden af Yukatan. Den største interesse har denne lille bog ved sin grundige gennemgang af karstprocesserne og en påvisning af disses forskelligartede forløb i egne med forskellige klimatyper. Men bogen giver også et bidrag til forståelsen af dannelse af såvel de subtropiske som tropiske rødjorde i kalkområder.

42: Karl-Heinz Pfeffer: Beiträge zur Geomorphologie der Karstbecken im Bereiche des Monte Velino (Zentralapennin). 1967. 80 s. + 8 fotos, 20 tekstfig., 2 løse kort. 14 DM.

Området ligger i Abruzzerne, 80 km NØ f. Rom. Forfatteren gør ikke

blot rede for karstpoljernes genese, men også for de kvartære aflejringer og påviser aflejringer ikke blot fra Wurm istiden, men også fra Riss nedisningen.

43: **B. Metz: Beiträge zur geomorphologischen Entwicklung dreier Becken im Neuenburger Jura.** 1967. 52 s. + 4 fotos, 7 tekstfig., 1 løst kort. 6 DM.

Området, hvis udvikling beskrives, ligger umiddelbart NV f. Neuchâtel-søen i det schweiziske Jura, og det er den karstkorrosive overfordybning af de tre bækkener La Brévine, Les Pont de Martel og La Chaux-de-Fonds, der er hovedemnet for bogen.

Kaj Hansen.

R. Liepolt (Herausg.): Limnologie der Donau. Lieferung 3 og 4. E. Schweizerbart'sche Verlagsbuchhandlung. Stuttgart 1967. 16×25 cm. 3: 326 s., 27 fig., 20 tabeller. 28 DM.

4: 146 s., 27 fig., 20 tabeller, 3 kort i farver. 7 DM.

Hermed afsluttes gennemgangen af Donaus limnologi og geografi. Hefte 1 og 2 er tidligere anmeldt i Geografisk Tidsskrift 1965 og 1967. Hefte 3 omhandler Donaus biologi, dels en faunistisk oversigt, dels en gennemgang af de forskellige biotoper i floden, og flodens dyregeografi. Også her viser flora og fauna, at Donau er temmelig stærkt forurenet af spildevand gennem hele sit løb.

Hefte 4 omhandler menneskets indvirkning på og brug af floden som fiskevand og energikilde og som trafikåre, og endelig landbrugets, skovbrugets og industriens placering langs floden og disse virksomheders forurening af denne.

Kaj Hansen.

R. C. Ward: Principles of Hydrology. McGraw-Hill Publishing Comp. Ltd., London m. m. 1967. 403 s., talr. ill. 14,5×22 cm. 62 sh.

De senere års produktion af lærebøger i hydrologi har overvejende været af amerikansk og tysk oprindelse. Nu foreligger der imidlertid også en engelsk hydrologi, og dens fremkomst hilses med glæde, især da den først og fremmest er beregnet som lærebog i hydrologi for studerende i geografi. Forfatteren er lektor i geografi ved universitetet i Hull.

Det er forfatterens hovedsynspunkt, at hydrologi ikke blot skal være et redskab til løsning af ingeniørmæssige problemer. Vand er et element i naturen, lige så vel som f. eks. jordbund og vegetation er det, og hydrologien er derfor også en vigtig faktor i beskrivelsen af og forklaringen på et fysisk milieu.

Bogen har otte kapitler, hvori de forskellige faser i den hydrologiske cyklus, nedbør, interception, fordampning, jordfugtighed, grundvand og afstrømning behandles godt og grundigt. Værdifuld er også den omtale, der gives af de forskellige målemetoder, der angår hydrologiske emner. Til de enkelte kapitler er der mange litteraturhenvisninger, og illustrationsmaterialet er i det store og hele udmærket, men til visse væsentlige afsnit savnes der dog illustrationer. Efter at have læst bogen har jeg selv anskaffet den.

Søren Rasmussen.

Raymond Furon: The Problem of Water: A World Study. Faber & Faber Ltd., London 1967. 208 s., 14 fotos. 14×22 cm. 42 sh.

I den foreliggende bog behandles vand især ud fra naturvidenskabelige, økonomiske, sociale og historiske synspunkter. Der er tolv kapitler i bogen, og nogle af de væsentlige er dem, der omhandler vand i relation til henholdsvis landbrug og industri, storbyernes drikkevandsforsyning, vandforurening og vandefterøgningsmetoder. Kapitlet om vandfaktorens betydning for den økonomiske udvikling af tørkeegne bør også fremhæves. I afsnittet om vand og landbrug gøres der bl. a. rede for nogle af kulturplanternes behov for og afhængighed af vand; eksempler på nye og gamle kunstvandingsanlæg omtales også i denne forbindelse. Kapitlet om storbyernes vandforsyning i ældre tid og nu er interessant læsning; der gives her oplysninger om vandressourcer og vandforbrug belyst ved eksempler fra bl. a. New York, Amsterdam og Paris. Det gælder i det hele taget for alle de vandmæssige problemer, der behandles i bogen, at disse til stadighed illustreres med velvalgte eksempler fra forskellige fysiske miljøer.

Bogen er ret let læst, den giver mange nyttige oversigter og oplysninger, men egentlig nyt stof og nye problemstillinger bringer den ikke.

Søren Rasmussen.

Traugott Molter: Wasserhaushalt und Bewässerungsfeldbau im Kapland. Geographische und historische Grundlagen unter Berücksichtigung der Boden- und Vegetationszerstörung. Kölner Geographische Arbeiten, Sonderfolge H.3. Franz Steiner Verlag, Wiesbaden 1966. 250 s. + 13 pl., 28 tabeller, 34 løse kort. 17×24 cm. 56 DM.

I nærværende afhandling behandles de geografiske og historiske aspekter for vandforsyning og kunstvandingsagerbrug i Kaplandet, specielt i den vestlige Kapprovins og dennes tilgrænsende regioner. I tilknytning hertil prøver forfatteren også at klarlægge de bestræbelser og forsøg, der gøres for at opnå forbedringer af kunstvandingsagerbruget og af selve de naturlige og humane betingelser i området. Forfatteren har udført hovedparten af sine grundlæggende studier under et års ophold (1957) som stipendiat ved universitetet i Kapstaden.

Bogen er opdelt i fire hovedafsnit, hvis overskrifter er 1) Naturgeografiske forhold, 2) Vandhusholdning og vandingsvirksomhed, 3) Kulturgeografisk og historisk baggrund og 4) Struktur og metode i kunstvandingsagerbruget. I det første hovedafsnit behandles på klassisk vis områdets geologiske forhold, overfladeformer, klima, vegetation og jordbundsforhold. De to sidstnævnte faktorer behandles igen senere, fordi løsningen af de vandmæssige problemer er nært forbundet hermed på grund af en vidt fremskreden jorderosion og vegetationsødelæggelse. I det behandlede område findes en vinterregnsregion og en sommerregnsregion, men i ingen af regionerne er nedbøren tilstrækkelig til at dække planternes vandbehov, enten er der tale om en ugunstig nedbørsfordeling i vækstperioden, eller også er den samlede nedbørsmængde for lille.

Vandhusholdningen gøres op for de forskellige flodområder, og der gives en meget grundig redegørelse for de til floderne knyttede kunstvan-

dingsanlæg; vandingskanalernes kapacitet og de vandede afgrøders art, beliggenhed og størrelsesforhold gives der også en udførlig omtale af.

Der er store problemer både med at udbygge forhåndenværende kunstvandingsanlæg og bygge nye. Et stort problem er at fremskaffe vand, idet nogle floder kun er vandførende en kort del af året, mens andre floder, som nok er vandførende hele året, til gengæld har en meget ringe vandføring. Et andet problem, der besværliggør bygning af kunstvandingsanlæg, er terrænforholdenes ugunstige natur. I sidste hovedafsnit gennemgås meget indgående struktur og metode i kunstvandingsagerbruget, be-lyst ud fra eksempler ikke blot fra den vestlige Kapprovins, men til sammenligning tages også eksempler fra den øvrige del af Kaplandet. Til den ende er der fremstillet nogle meget nydelige og illustrative land-use kort, hvoraf bl. a. de forskellige vandingsarealers markopdeling og afgrødemønster kan aflæses. Forfatterens konklusion er, at kunstvandingsagerbruget på dets nuværende stade ikke er så udviklet, at det afkaster maksimale udbytter, og som årsager hertil anføres ud over forskellige fysiske faktorer ugunst manglende indsigt – fra forskellig side – i de komplekse problemstillinger der hersker omkring klima, vegetation, jordbundsforhold og vandressourcer. For høje statssubsidier til landbruget anføres også som en årsag.

Afhandlingen har fyldige litteraturhenvisninger, men ud over tabeller er der ingen illustrationer i selve teksten. Alt illustrationsmaterialet er samlet bag i bogen og består dels af en række gode fotografiske gengivelser og dels af en mappe med kort og tegninger liggende løst, hvilket ikke er særlig praktisk.

Søren Rasmussen.

S. Jankovic: Wirtschaftsgeologie der Erze. Springer-Verlag, Wien, New York 1967. XVI/347 s., 47 fig., 87 tabeller. 18×25 cm. 89 DM.

En udmærket opslagsbog, der ikke alene omfatter en almindelig gennemgang af de sædvanligvis anvendte malme, deres forekomster, reserver o. lign., men også giver hovedtrækkene af malmenes anvendelse og de dertil hørende former for teknik. Det statistiske materiale for såvidt angår produktion er lidt magert og hyppigt erstattet af diagrammer, tilsvarende gælder priser. Handelen med malme og metaller er kun omtalt sporadisk. Med de herved angivne forbehold kan bogen iøvrigt anbefales.

Kristian Antonsen.

Festschrift Leopold G. Scheidl zum 60. Geburtstag, I. Teil. Im Auftrage des Vorstandes der Österreichischen Gesellschaft für Wirtschaftsraumforschung, herausgegeben von Heinz Baumgartner, Lothar Beckel, Hans Fischer, Ferdinand Mayer und Franz Zwittkovits. Wiener Geographische Schriften 12-23. Wien 1965. 395 s., ill. 17×24 cm. 300 ö. S.

Det østrigske selskab for „Wirtschaftsraumforschung“ har med føje fundet anledning til at hylde en af deres lands ypperste geografer, professor Leopold G. Scheidl, for hans mangeårige og vidtspændende virke som pædagog og forsker og som stifter og udgiver af Wiener Geographische Schriften. I en 12 siders biografi skildrer Josef Matznetter jubilarens liv fra vuggen til i dag, sluttende med en komplet bibliografi.

Gennem de følgende 31 bidrag har redaktionen forsøgt at belyse det brede spektrum af faglige kontakter, som gennem en mere end 30 år lang tilværelse som aktiv geograf har kendetegnet fødselarens virke, dels gennem mangeårige rejser over store dele af Kloden og dels gennem hans funktionstid som universitetslærer, først i Tyskland og senere i hans hjemland Østrig. Artiklerne spænder fra det pædagogiske over det tematiske og regionalgeografiske til det økonomisk-geografiske felt med en naturlig hovedvægt på sidstnævnte emnekreds, i betragtning af Leopold Scheidls placering på chefposten i det geografiske institut ved Hochschule für Welthandel i Wien. En række bidrag fra østeuropæiske geografer er helt i tråd med Wienerhøjskolens traditionelle forbindelser med denne del af Europa, men også det øvrige Europa er værdigt repræsenteret gennem forskere som Perpillou, Philipponneau, W. Tietze, G. Alexandersson og andre.

Viggo Hansen.

Festschrift Leopold G. Scheidl zum 60. Geburtstag. II. Teil. Herausgegeben von Lothar Beckel und Herwig Lechleitner. Wiener Geographische Schriften 24-29, Wien 1967. 397 s., mange ill. og kort. 17×24 cm. 300 ö. S.

Festskriftet omfatter 28 artikler om regionalgeografiske emner, hvoraf mange interessante – således f. eks. 9 om japanske forhold. Også dette festskrift understreger det fortvivlede i at samle artikler efter formål i stedet for efter emne.

Sofus Christiansen.

A. L. Epstein (ed.): The Craft of Social Anthropology. London: Tavistock Publications; New York: Barnes & Noble. 1967. 276 s., 3 fig., tabeller. 16×24 cm. 58 sh.

Etnograferne har med Epsteins bog fået endnu en moderne orientering i teknikker, metoder og fagets aktuelle problemer, en bog, man kan misunde dem. Bogen består af 9 artikler af kendte felt-etnografer. Et par af artiklerne vil være af interesse for geografer i u-landsarbejdet.

Sofus Christiansen.

Department of National Development: Atlas of Australian Resources. 2. series. Roads and Aerodromes. 2. ed. 1:6 mill. Canberra 1967. Kort + 17 s. tekst. 0,50 \$.

I det australske atlasværk udkommer flere og flere af kortbladene nu i anden udgave. Til tidligere anmeldelser bør føjes, at det er lige så glædeligt, som det sjældent er set tidligere, at storværker af denne art løbende fornys. Det foreliggende emne indbyder ganske særligt til det.

Sofus Christiansen.

F. L. Wernstedt & J. E. Spencer: The Philippine Island World. A Physical, Cultural, and Regional Geography. University of California Press, agents: Cambridge University Press 1968. 742 s., 84 fig. i teksten + 37 pl. 16×24 cm. 190 sh.

Der er meget få samlede fremstillinger af Philippinerne geografisk i handelen. Det er derfor fortjenstfuldt, at Wernstedt og Spencer har

skrevet den foreliggende, som endda i høj grad bygger på rejseerfaringer. Disse er dog naturligtvis kombineret med oplysninger hentet fra den forhåndenværende, ikke særlig righoldige litteratur. Bogen er traditionelt opbygget: en tematisk gennemgang fulgt af en beskrivelse af delregioner. Fordelen ved dispositionen er, at stoffet fremtræder meget overskueligt. Naturligtvis er emnerne uens behandlet. Således virker den kulturhistoriske orientering fyldig, mens f. eks. landbrugsforhold måske er beskrevet lidt for meget ud fra produkt-synspunkt, mens brugenes natur ikke er så klart belyst.

Skønt bogen ved sammenligninger o. s. v. tydeligt sigter på et amerikansk publikum, vil den være af stor værdi for danske læsere, som ønsker orientering om Philippinerne med deres helt specielle og meget charmerende blanding af gamle spanske, ny amerikanske og – heldigvis – dominerende philippinske træk.

Sofus Christiansen.

Pierre George: La France. Presses Universitaires de France, Paris 1967. 269 s., 30 fig., 8 fototavler. 14×19 cm. 18 F.

Frankrigs mest skrivende geograf har i den nystartede serie, *La Géographie et ses Problèmes*, personligt påtaget sig behandlingen af Frankrigs økonomisk-geografiske problemer i efterkrigstidens Europa. I tre hovedafsnit redegøres der for 1) Arven fra fortiden, 2) Øjeblikkets økonomiske udvikling og 3) Den nye regionale struktur. – Pierre George er realist og skjuler derfor på ingen måde de store vanskeligheder, som fransk industriel udvikling og tilpasningen til blokpolitikken har mødt, både på den hjemlige front og i forholdet over for de øvrige partnere i fællesmarkedet. Forfatteren må erkende, at bortset fra områder som transport- og kommunikationsindustrierne samt visse sider af den elektriske og den kemiske industri står Frankrig i skygge af sine naboer. Han må endog tilstå, at megen af fremgangen i hjemmemarkedsindustrien må tilskrives udenlandsk kapitalinvestering. Det er dog på den anden side fuldt korrekt af forfatteren at fremhæve fransk grundforsknings store succes inden for områder som hydrologi, metallurgi og kerneforskning på universiteter og forskningsinstitutter i Strasbourg, Grenoble og Lyon.

I et kapitel om landbruget gives der en rimelig redegørelse for reorganiseringen af landbrugets forhold, et vigtigt punkt i fransk økonomisk planlægning, men det kan nok undre, at forfatteren har forsømt en omtale af den tilgrundliggende misere, den helt urimelige og uøkonomiske parcellering af jorden, som fransk landbrug stadig trækkes med.

Afsnittet om den nye regionale struktur helliger sig mest de store, økonomiske regioner, og her fremhæves især to: *La Région du Nord* og *Région Lyonnaise*, også kaldet *Région Rhône-Alpes*. Forfatteren konstaterer, hvordan *La Région du Nord*, der har udviklet sig siden midten af forrige århundrede som en af Paris helt uafhængig økonomisk region, i efterkrigsårene mere eller mindre har mistet sin økonomiske selvstændighed på grund af nationaliseringen af energiproduktionen og transport-systemerne, selv om også to verdenskrige og 30'ernes kriseår har betydet en svækkelse. Der kan i denne forbindelse være grund til at påpege,

hvordan nationaliseringen af en række vigtige felter inden for fransk økonomi har virket som en bremse på de foranstaltninger, man fra anden side har søgt gennemført for at gøre de franske provinser mindre afhængige af Paris. Kun Région Lyonnaise med aksens Grenoble, Lyon, Clermont-Ferrand har i årene efter 2. verdenskrig haft en meget stor succes, uafhængigt af Paris. Bogens slutkapitel redegør for de storstilede planer for udbygningen af Paris, der har til hensigt at skabe en for mennesker mere hensigtsmæssig hovedstad.

Pierre George's form er i La France mere kort og præcis end normalt, uden at det dog går ud over læseligheden, og den lille bog gør på en fortrinlig måde status over Frankrigs økonomiske geografi i 1960'erne.

Viggo Hansen.

John N. H. Britton: Regional Analysis and Economic Geography.

A Case Study of Manufacturing in the Bristol Region. (Bell's Advanced Economic Geographies). G. Bell & Sons, Ltd., London 1967. 212 s., 37 tabeller, 29 fig. 14×22 cm. 37 sh. 6 d.

En lang række af de økonomiske modeller, som især den amerikanske Regional Science skole har arbejdet med i en årrække på et mere teoretisk grundlag, er i dette arbejde søgt anvendt i praksis på studiet af den industrielle udvikling i Bristol-regionen, bl. a. med det formål at skaffe sig en bedre erkendelse af modellernes anvendelighed i den praktiske økonomiske planlægning, hvor man efter forfatterens mening i mange tilfælde endnu ikke er nået ud over den rent deskriptive regionsanalyse.

Med stor klarhed redegør forfatteren for de anvendte metoder, der i mange tilfælde har fordret brug af datamaskiner. Det gælder således de multivariable interaktionsmodeller, der er benyttet til studiet af interregionale og intraregionale industrielle bånd (industrial linkages) og til en analyse og klassifikation af underregioners industrielle styrke. Metoden har den værdi for den industrielle karakteristik, at den muliggør simultan betragtning af en lang række beslægtede, men ellers vanskeligt sammenlignelige forhold.

Forfatteren benytter også i sine undersøgelser det almindeligt kendte lokaliserings-index for industri og diskuterer i denne forbindelse muligheden for en bedre metode end de simple, uvægtede beskæftigelsestal, idet han bl. a. inddrager kvotienter for nettoproduktion og produktions-tilvækst pr. ansat. Undersøgelsen af industriens lokaliseringsvalg er sket ved en normal interview-metode. Forfatteren tager fat på yderligere en række metoder, som det vil føre for vidt at referere i detaljer, fordi deres anvendelse er af begrænset værdi. Derimod er der grund til at nævne brugen af input-output analysen, som har til formål at klarlægge de industrielle forbindelser, dels inden for regionen og dels mellem regionen og omverdenen.

Til det formål anvender Britton volumen af den varestrøm, der passerer mellem den undersøgte region og omverdenen, såvel som mellem virksomheder inden for Bristol-regionen. Han deler varemængden i råstoffer og halvfabrikater på den ene side og færdigvarer til brug for en

viderefabrikation på den anden side. Den sidstnævnte form for varestrøm gør sig især gældende inden for en lang række samlefabrikker (automobiler, flyvemaskiner, radio), og analysen kan benyttes til at undersøge de industrielle bånd og industriafhængigheden inden for et område, eller områdets kontakter med omverdenen. Det siger sig selv, at et krak inden for en samlefabrik kan få langt større følger for en egns økonomi, end hvis en virksomhed, der udelukkende benytter en enkelt importvare som råstof, ophører. På den anden side kan oprettelsen af f. eks. en radiofabrik føre til skabelsen af komponentfabrikker for transistorer, spoler, modstande, kabinetter etc., mens placeringen af en trikotagefabrik næppe fører følgeindustrier med sig.

Til trods for at emnet, Bristol-regionens industrielle udvikling, i sig selv har begrænset interesse uden for England, så betyder Brittons bog dog adgang til en række metoder til belysning af industriel vækst efter moderne geografiske principper, og alene af den grund kan den anbefales dem, der interesserer sig for industriudvikling, og som herigennem får et begreb om metodernes anvendelighed.

Viggo Hansen.

L. E. Keefer: Urban Travel Patterns for Airports, Shopping Centers, and Industrial Plants. National Cooperative Highway Research Program, Report No. 24. (NAS-NRO Publication No. 1223). National Research Council – National Academy of Engineering, Washington 1966. 116 s., 60 fig., 66 tabeller. 21,5×28 cm. 5,20 \$.

Denne undersøgelse blev iværksat for at bestemme kriterier og værdier i det trafikmønster, der affødes, som det fremgår af titelen, af tre slags arealbenyttelse. Formålet var bl. a. at finde frem til en prognostisering af effekten på det eksisterende trafiksystem og at finde en bedre basis for udformningen af nye faciliteter og bedre kriterier for planlægning af arealanvendelsen. Grundlaget var en undersøgelse af amerikanske byer over 50.000 indbyggere; og analysen bygger i udstrakt grad på multipel regressionsanalyse. Rapporten henvender sig nok mest til planlæggere og byggere af byers trafiknet. Som generel konklusion fremhæves bl. a. det vanskelige ved at bruge etagearealer og de forskellige slags land-use som eneste variable ved prognoserne.

Henning Mørch.

Per Gjerding, Flemming Jørgensen og Kristian Larsen i samarbejde med **stadsingeniørens kontor: Dispositionsplan, bykernen. – Nyborg kommune, marts 1967.** Stads- og havneingeniøren, Nyborg 1967. 42 upag. s., ill. 21×29,5 cm. Ca. 38 kr.

I 1965 udarbejdede Nyborg kommune en dispositionsplan for Nyborg-området, i hvilken bykernen, på grund af de særlige forhold der gjaldt der, blev udskudt til senere behandling. Denne pjece fremlægger en dispositionsplan for byens centrale del, som er blevet tiltrådt af byrådet i Nyborg. Klart og overskueligt for læseren demonstreres i 11 opslag, hvordan planen hænger på den samlede plan for Nyborg-området, og hvordan planens forskellige strukturer (trafikfunktioner, sanering etc.) tænkes gennemført. Hvert opslag er inddelt i en „status“ for de eksisterende forhold, en målsætning „på langt sigt“ og en „1. etape“, som er den

egentlige dispositionsplan. Det er positivt, at der er kommuner, der søger at komme til klarhed over, hvad der bør bevares, hvad man burde ændre, og hvordan man kunne få bysamfundet til at fungere. Ironisk at denne pjece er kommet i jubilæumsåret for landets største by, hvor vilkårligheden synes at herske så godt som nogensinde. *Henning Mørch.*

G. H. Dury (ed.): Essays in Geomorphology. Elsevier Publishing Company, New York, Amsterdam 1966. 404 s., talr. fig., 26 fotogr. 14×22 cm. 37,50 Hfl.

De sidste årtiers hastige udvikling i den geomorfologiske forskning har medført visse konflikter i henseende til denne videnskabsgrens metodik og formål. Det ældre system af „beskrivende forklaring“ af landskabsformer og tolkningen af disses tilblivelse er ikke længere fyldestgørende. Man har således oplevet en almen bestræbelse for at nå frem til sådanne målemetoder, hvorigennem man søger at opnå eksakte udtryk for såvel landskabslementerne som for de morfologiske processers kvantitative forløb og årsagsmæssige sammenhænge. Værdierne af de talstørrelser, man når til, er imidlertid meget forskellige og deres anvendelighed derfor undertiden noget tvivlsom. Endnu større vanskeligheder møder man, i det øjeblik man forsøger en matematisk behandling af det heterogene talmateriale og f. eks. prøver at regne sig frem til relationerne klimatiske forhold, dynamiske forhold, biologiske aspekter og de menneskelige faktorer. De morfologiske processers store variationsbredde og navnlig den afgørende betydning, den katastrofale kortvarige kulminationsfase får for det samlede resultat, medfører, at man spørger sig selv, om det overhovedet vil være muligt at udtrykke sådanne forløb af hændelser i tal, og om en matematisk behandling af sådanne talrækker er formålstjenlig.

Den her foreliggende samling af 9 afhandlinger er delvis en videreført morfologisk tolkning af typeområder med den skærpelse af iagttagelser og begreber, som de seneste årtier har givet os. De 3 største af afhandlingerne, som tilsammen optager ca. halvdelen af bogen, er imidlertid af en helt anden karakter og behandler netop anvendelsen af statistiske metoder i den geomorfologiske videnskab eller morfometriens metodik. Konflikten i metodikken kommer på denne måde ganske skarpt frem, og de her foreliggende 9 afhandlinger vil sikkert blive læst med opmærksomhed. *Essays in Geomorphology* er ikke nogen let tilgængelig læsning, det er ikke nogen håndbog og langt mindre nogen lærebog, men den kan måske give et bidrag til at klarlægge problematikken inden for geomorfologien. *Niels Nielsen.*

Herbert Louis: Allgemeine Geomorphologie. 3. bearb. udg. Lehrbuch der Allgemeinen Geographie, Bd. I. Walter de Gruyter & Co., Berlin 1968. XXVI/522 s., 124 fig. i teksten, 140 fotogr. i særskilt hefte, 2 kort. 18×24,5 cm. 54 DM.

1. udg. af dette værk, der udkom som bd. I af den store 10-binds serie *Lehrbuch der Allgemeinen Geographie*, blev udsendt 1959, jfr. *Geografisk Tidsskrift* 1960, s. 304–5, og den har siden vundet stor udbredelse og anerkendelse. Årsagerne hertil er iøjnefaldende. Forfatteren har i en lang årrække været chef for det Geografiske Institut i München, og hans

hele fremstillingsform bærer præg af hans livslange gerning som forsker, vejleder og organisator. Hele fremstillingen er båret af den hæderfulde tradition i tysk fysisk geografi, der kan føres tilbage til mænd som Albrecht Penck, Alexander Supan, Karl Sapper og disses elever. Dette indholdsrige værk er velegnet som håndbog og opslagsværk og desuden som lærebog for videregående studerende. Det er let at orientere sig i stoffet, fordi den klare fremstilling sammen med en gennemført omhu i hele opstillingen, også i typografisk henseende, gør det let for enhver bruger at finde frem til det, han søger. Figurforklaringerne til det medfølgende billedhefte er meget fyldige og vel affattede og derfor af værdi for den vigtige proces, at oplære en student i anvendelsen af et billed- eller kortmateriale.

Den nu foreliggende 3. udg. af Herbert Louis' bog indeholder i stort omfang korte henvisninger til de seneste års forskningsresultater, såvel i detaljerne som i de mere almene synspunkter. Takket være efterkrigstidens intensive arbejde har man således kunnet indføje et nyt hovedafsnit med titlen: *Typische Vergesellschaftungen von Oberflächenformen auf der Erde*, hvor man får en meget brugbar oversigt over de nyeste forskningsresultater, ikke mindst fra de tropiske egne. Man har på denne måde fået en slags statusopgørelse af situationen ca. 1965, men for den videregående forsker vil det være nyttigt at kaste et blik i ovenstående omtale af det nye britisk/australske værk *Essays in Geomorphology*. Konflikterne i metodikken er her sat skarpt op, og ved en parallel læsning af de 2 værker får man et klart indtryk af det hidtil opnåede og af de nye veje inden for den geomorfologiske forskning.

Niels Nielsen.

American Geographical Society: Structure of Antarctic Waters Between 20° W and 170° W. (Antarctic Map Folio Series, Folio 6).

Tekst: Arnold L. Gordon. New York 1967. 14 pl., 10 s. tekst. 28,5×44 cm. 6 \$.

Dette bind behandler de hydrografiske forhold med isobath- og isopleth-kort for farvandene på begge sider af den antarktiske halvø, altså i vestlige Atlanterhav og østlige Stillehav. Takket være et stort nyt observationsmateriale, er der her tilvejebragt et meget detaljeret billede af vandbevægelserne i området, og værket fremtræder med den samme sobre og gedigne behandling af materialet, som har præget de forrige hæfter.

Børge Fristrup.

American Geographical Society: Glaciers of the Antarctic. (Antarctic Map Folio Series, Folio 7). Tekst: John Mercer. New York 1967.

4 pl., 10 s. tekst. 28,5×44 cm. 3,50 \$.

Sammenlignet med bindet om den antarktiske indlandsis forekommer bindet om gletscherne på de antarktiske øer og de lokale gletschere på det antarktiske fastland tørt og summarisk. Der er her foretaget meget få undersøgelser, og selv om litteraturlisten synes at være ført up to date, så er det ikke blevet til meget mere end en opremsning af forskellige facts. Dette bør dog ikke lægges forfatteren til last; det er et bind, som

ikke kan undværes i serien, men også et bind, der ikke giver mulighed for den store videnskabelige udfoldelse. Gletscherne er simpelthen endnu ikke nærmere udforsket.

Børge Fristrup.

American Geographical Society: The Antarctic Atmosphere: Climatology of the Surface Environment. (Antarctic Map Folio Series, Folio 8). Tekst: W.S. Weyant. New York 1967. 13 pl., 4 s. tekst. 28,5×44 cm. 4,50 \$.

Er man så gammel, at man kan huske fremkomsten af resultater fra nogle af de klassiske Antarktis-ekspeditioner, kan man ikke undgå at lade sig gribe af, at det nu er muligt at udgive et klimatologisk atlas for Antarktis med kort over udbredelsen af de forskellige standard-klimatiske oplysninger, som oftest baseret på et næsten 10-årigt observationsmateriale. Det er et gedigent og solidt arbejde, som tjener forfatter og udgiver til ære. I 13 kort er gengivet de vigtigste elementer som temperatur, cyklonbaner, snedrift og skydække i det antarktiske klima, og det er et værk, som ingen geograf kan komme uden om, hvis han søger oplysninger om Antarktis.

Børge Fristrup.

American Geographical Society: Magnetic and Gravity Maps of the Antarctic. (Antarctic Map Folio Series, Folio 9). Tekst: J. C. Behrendt & C. R. Bentley. New York 1968. 9 pl., 4 s. tekst. 28,5×44 cm. 4 \$.

Bind 9 omhandler de magnetiske og gravimetrisk forhold, og det er næsten med forbavselse, man ser, at der trods alt endnu optræder hvide pletter på kortene – som på kortet over magnetiske anomalier. Bindet indeholder 9 kort og ligger på linie med de øvrige bind i værket, præget af omhyggeligt og sobert udført arbejde.

Børge Fristrup.

Herfried Berger: Vorgänge und Formen der Nivation in den Alpen.

2. Aufl. XVII. Bd. i Buchreihe des Landesmuseums für Kärnten. Verlag des Geschichtsvereines für Kärnten, Klagenfurt 1967. 89 s. + 20 fotoplancher, 11 tabeller og 12 fig. i teksten. 20×27 cm. 195 ö. S.

Afhandlingen er baseret på en række selvstændige sneundersøgelser i Alperne og på litteraturen. Det er på mange måder en god og solid afhandling, men man kan ikke frigøre sig for en følelse af, at tiden er løbet fra disse undersøgelser. Af litteratur er det væsentligst tysksproget, der er medtaget, og der er ikke taget hensyn til de nyere amerikanske resultater. Dette er til en vis grad amerikanernes egen skyld, fordi resultaterne er publiceret i SIPRE's og CRREL's rapporter, der kun distribueres gennem de militære kanaler. Men det er synd, for sneforskningen er i dag meget længere fremme, end bogen giver udtryk for. Dette udelukker naturligvis ikke, at der i bogen er gode iagttagelser og diagrammer over specielle forhold i Alperne.

Børge Fristrup.

Ørnulf Vorren & Ernst Manker: Die Lappen. (Lizenzausgabe von „Samekulturen“, Oslo 1961). Westermann Taschenbuch der Geographie 2, Georg Westermann, Braunschweig 1967. 164 s., 37 fig. 12×17,5 cm. 9,80 DM.

Som Europas eneste primitive „naturfolk“ har lapperne eller samerne, som de helst selv kalder sig, vundet en sikker position blandt turisterne. Som introduktion til emnet er den her foreliggende bog en kort, men sympatisk gennemgang af lappernes materielle og åndelige kultur. Forfatterens kendskab til emnet borger for bogens kvalitet. Bliver de følgende bind i Geographie-serien af samme karat, må man lykønske forlaget til dens udgivelse.

Børge Fristrup.

E. A. Hopkins, R. E. Crist & W. P. Snow: Paraguay 1852 and 1968.

American Geographical Society, Occasional Publication No. 2, New York 1968. 64 s., 7 kort. 15×23 cm. 4 \$.

Denne lille bog, skrevet af Sydamerika-specialister og redigeret af Wilfrid Webster, giver en fortrinlig fremstilling af Paraguay af i dag og af den udvikling, landet har gennemløbet i det sidste århundrede. Intet væsentligt problem lades uberørt, og fremstillingen rækker trods sin kortfattede form dybt ind i historiske, etnologiske, sociologiske og økonomiske forhold og problemer. E. Hopkins er USA's generalkonsul i Paraguay, og W. Snow var tidligere USA's ambassadør i dette land, mens R. Crist er universitetsgeograf med dette område som speciale. Foruden de nævnte har også Lynn S. Mullins medvirket ved at udarbejde en introduktion til den forhåndenværende litteratur om Paraguay, som afslutter bogen.

Et problem, som denne bog fra forskellig side trænger ind i, er spørgsmålet om de ikke udnyttede muligheder for produktion, bosættelse, transport og handel, samt hvorledes disse muligheder vil kunne aktiveres og udnyttes.

Aage Aagesen.

K. B. Bjerling: Den internationella petroleumhandeln under mellankrigsåren 1925-1938.

Med en specialundersökning av den svenska tanksjöfartens geografi. (Skrifter 1967:7, Medd. nr. 88). Handelshögskolan i Göteborg Geografiska Institutionen, Göteborg 1967. 492 s., 109 tabeller, 53 diagrammer, 34 kort. 15,5×22,5 cm.

Studiet er en gennemgribende og meget detaljeret analyse af det i titlen angivne emne. Interesserede vil kunne finde en rigdom af kendsgerninger. Den almindelige læser vil nok især blive slået af den tilsyneladende tilfældighed, der udmærker de dele af verdenshandelen, der er i de første faser af deres vækst, og også af den politik, som lande og store firmaer førte for petroleumsproduktionens vedkommende. Særligt anbefalelsesværdige er kapitlerne 39 og 40, der i meget koncentreret form og med en rigdom af henvisninger til den øvrige tekst giver en sammenfatning af bogens væsentlige indhold.

Kristian Antonsen.

The Incorporated Association of Assistant Masters: The Teaching of Geography in Secondary Schools. 5. ed. Cambridge University Press 1967. XX/396 s., 36 fig., 8 pl. 15×22 cm. 45 sh.

Denne lærersammenslutning i UK har udgivet håndbøger i en række skolefag, alle baseret på medvirken fra aktive lærere i faget, som har meddelt deres læseplaner, undervisningspraksis, eksamensopgaver, ideer til indretning af faglokaler m.m. I bogen om geografi noterer man sig

den store betydning, der tillægges elevernes selvstændige arbejde, herunder feltarbejdet, såvel for den faglige indlæring som for opdragelsen til at iagttage og bearbejde det iagttagne. Foruden disse akademiske mål tillægges faget en rolle i opdragelsen til medborgerskab og international forståelse som et logisk forsvar mod den kraftige, men letkøbte eller ligefrem tendentiøse påvirkning, både børn og voksne udsættes for til daglig. Stor betydning tillægges fagets integrerende rolle mellem skolens andre fag.

Diskussionen tages op på skoleplan såvel om regional eller systematisk geografi som om de „retninger“, der gør sig gældende i synet på faget. Disse deles i den klassiske, beskrivende geografi, den moderne geografi og geografien som led i gruppen af samfundsfag; eksempler gives fra forskellige dele af verden. Fagets dialektik og metodik gennemgås bilagt af konkrete eksempler både på emnegennemgang, feltarbejder og eksamensopgaver, og der gives praktiske anvisninger på undervisningsmateriale og tilrettelæggelse bl. a. af ekskursioner og lejrskoler.

Som afslutning bringes en bibliografi over fagets metodik samt lister over undervisningsmateriel. Bogen er klart skrevet for lærere i UK, men der er mange gode ideer at hente.

Ruth Helkiær Jensen.

The Letters of F. W. Ludwig Leichhardt. Vol. I-III. Editor: M. Auroseau. The Hakluyt Society, Second Series: Nos. CXXXIII-CXXXV. Cambridge University Press, 1967-68. 1175 s. 14,5×22 cm. 6 £ 6 sh.

I årene 1848-50 iværksattes en række opdagelsesrejser i den østlige del af det australske fastland, og mænd som Mitchell, Sturt, Kennedy og Leichhardt nævnes endnu med hæder som de pionerer, der i disse år berejste og beskrev et indtil da ganske ukendt land på et par millioner km². Leichhardt var vistnok den betydeligste af den nævnte generation af australske opdagelsesrejsende, men desværre nåede han kun at gennemføre en stor rejse, idet hans anden ekspedition i 1848 forsvandt sporløst, og trods store anstrengelser lykkedes det aldrig hans efterfølgere at finde noget som helst sikkert vidnesbyrd om hans og hans ledsagerses skæbne. Han nåede kun delvis at færdigbearbejde sine resultater, men efter hans død udkom en række værker, såvel rejseberetninger og kort som geologiske og botaniske undersøgelser, og hans gerning fik derigennem varig betydning. Han var en omhyggelig brevskriver, og indholdet af hans professionelle og private breve er ofte blevet udnyttet, omend ikke altid helt forsvarligt, af hans bearbejdere og biografer. Den her offentliggjorte samling på 205 breve indeholder imidlertid en række nye bidrag til kundskaben om hans rejser og opdagelser og især om manden Leichhardt.

Han blev født i 1813 i Brandenburg i et tysk-vendisk milieu, og har åbenbart fra sin tidlige ungdom været en urolig sjæl, der flere gange skiftede studium og universitet for til sidst at havne i naturvidenskaben med det mål at blive opdagelsesrejsende. I 1837 forlod han Tyskland og rejste til England, og i 1841 emigrerede han til Australien for at realisere sin drøm om de store rejser. De her foreliggende breve er skrevet i årene 1832-48 og dækker således 16 år af hans 35-årige livstid. Det første brev er et bønsskrift til kronprinsen af Preussen om støtte til uddannelse,

og det sidste er en rapport fra hans sidste rejse. Hans hovedbedrift blev den 15 måneder lange færd i 1844-45 fra Brisbane gennem landet syd for Carpentaria Bugten til Port Essington på nordspidsen af Arnhem Land. Han kortlagde de geografiske hovedtræk af det indtil da ukendte land og indsamlede et stort materiale af biologiske og geologiske resultater, som blev offentliggjort sammen med hans undersøgelser i de østlige australske kolonier. Leichhardts indsats som organisator, forsker og rejsende har været noget omstridt, men hans navn synes af flere årsager stadig at have en plads i det australske folks bevidsthed. Beretningerne om hans første rejse fik således bl. a. den betydning, at de styrkede tilliden til fremtiden for de australske kolonier på et tidspunkt, da disse led under svære økonomiske og moralske kriser. Legender og fortællinger om hans eventyrlige liv, om hans mod og kraft og om hans tragiske endeligt lever da også den dag i dag i den australske folkelige overlevering. Udgiveren af Leichhardts breve, M. Arousseau, har arbejdet pænt og indgående. De på tysk og fransk affattede breve trykkes tillige i engelsk oversættelse, registre og bibliografier er meget detaljerede, og en tidstavle med relation til hans liv og gerning er særdeles nyttig ved brugen af værket. Det mest interessante ved denne udgave af Leichhardts breve ligger dog næppe i de rent konkrete videnskabelige oplysninger, men i den omstændighed, at disse breve er et kulturhistorisk dokument, som giver et indblik i en vigtig periode i den åndelige udvikling i flere europæiske lande, og navnlig for studiet af den europæiske kulturs ekspansion i den nye verden. Rent personligt lader disse dokumenter os på en meget intim måde møde en personlighed af usædvanlig styrke og en bærer af de kvaliteter, som var kernen i de gamle europæiske opdagelses traditioner. Derfor udgør disse 3 bind et værdigt led i The Hakluyt Society's lange skriftrække.

Niels Nielsen.

World Weather Records 1951-60. Vol. 1: North America. Vol. 2: Europe. Vol. 3: South America, Central America, West Indies, The Caribbean and Bermuda. Vol. 4: Asia. Vol. 5: Africa. U.S. Department of Commerce, Weather Bureau and Environmental Science Services Administration, Washington D.C. 1965-67. 2558 s. 15×23 cm. 14,50 \$.

Den første af de 5 udgaver af World Weather Records blev påbegyndt i 1927, og de 4 første behandler vejrobservationer frem til året 1950. Med den foreliggende 5. serie har man behandlet 10-året 1951-60. I alle udgaverne har man for visse stationer også medtaget ældre materiale, eksempelvis har man i 5. udgave for stationen Basel opført månedsmidler for årene 1771-1960. Et andet eksempel er Jerusalem, hvor man har medtaget perioden 1861-1960. Man har måttet foretage en meget hårdhændet udvælgelse af det medtagne stof, fordi det til rådighed værende materiale fra brugbare meteorologiske stationer i de sidste årtier er vokset til det helt usandsynlige. De meddelte oplysninger er almindeligvis begrænset til barometerstand, angivet i milibar (såvel den observerede som den til havoverfladens niveau reducerede), temperatur i celsiusgrader. Begge disse tabeller angiver månedsmidler for hver enkelt måned i den omhandlede periode. Nedbørsregistreringerne er angivet som månedssummer. I et tillæg gives en oversigt over tidspunkter for til-

frysning og optøning for floder og søer. De i oversigterne anvendte meteorologiske stationer er kort beskrevne og indtegnede på oversigtskort for hvert bind. Udvalgelsen af stationer har været en yderst vanskelig opgave. Man har tilstræbt at opnå en passende geografisk repræsentation, men det er indlysende, at man ikke kan nå en høj differentieret og detaljeret registrering. Dette ses f. eks. ved en betragtning af stationslætheden i nogle nordvesteuropæiske lande. Man har medtaget for Finland 7 stationer, for Sverige 12, for Norge 11, for Danmark 1, for Holland 1, for Belgien 1 og for Schweiz 6. Fordelingen af stationer i Asien, Afrika og Sydamerika må naturligvis blive meget ujævn. Visse regioner har et nogenlunde stort antal brugelige stationer, andre meget store områder har ingen. Bemærkelsesværdigt er f. eks. materialet for India fra 47 stationer delvis med meget lange rækker, de længste på ca. et århundrede. For Afrika er det iøjnefaldende, at der er relativt mange stationer fra staterne omkring Guinea Bugten, og for Sydamerikas vedkommende er Argentina og de nordlige stater ganske vel repræsenterede, medens Brasilien og størstedelen af Andes staterne har ganske få stationer.

World Weather Records er en decideret håndborg med de aller-nødvendigste supplerende oplysninger om de anvendte stationer og om de vigtigste principper for talbehandling. Det er vigtigt at bemærke, at værket ikke er, og heller ikke foregiver at være, nogen klimatologisk oversigt, og man må heller ikke forvente at finde materiale til en videnskabelig behandling af almene eller lokale meteorologiske og klimatologiske problemer. Trods denne begrænsning har en samling tabeller som de her meddelte imidlertid en meget betydelig værdi, nemlig for sådanne brugere, som søger en let tilgængelig oversigt over de mere repræsentative vejrstationers registrering af lufttryk, temperatur og nedbør. Forfattere af håndbøger og lærebøger og ledere af den klimatologiske uddannelse indtil et vist niveau vil imidlertid her let og hurtigt finde frem til et materiale, som er omhyggeligt udvalgt, velordnet og let overskueligt. Ligeledes vil det praktiske livs folk i World Weather Records kunne hente megen nyttig kundskab. *Niels Nielsen.*

Tagungsbericht und wissenschaftliche Abhandlungen. Deutscher Geographentag Bochum. 8. bis 11. Juni 1965. Franz Steiner Verlag, Wiesbaden 1966. 499 s., 46 kort, 20 fig. og 9 billedtavler. 17×25 cm. 48 DM.

Med denne omfangsrige og fagligt værdifulde publikation foreligger det 35. bind af Verhandlungen des Deutschen Geographentages, der efter en kort beretning om forløbet af denne sammenkomst gengiver i tilsyneladende uforkortet form de enkelte videnskabelige bidrag. Blandt bidragsyderne finder man næsten alle tyske geografer af navn i dag, deriblandt også tre med virke i Østtyskland. Bortset fra de to første afhandlinger, der beskæftiger sig med Japans industrialisering henh. byen Bochum, sæde for mødet, er de øvrige bidrag knyttet sammen i sektioner med følgende hovedoverskrifter:

1. Strukturændringer i nyere tid i udviklingslandene (3 bidrag).
2. Ruhrdistriktet (5 bidrag).

3. Udviklingsforløb og -tendenser inden for Tyskland (5 bidrag, hvoraf de 3 er fra D.D.R.).
4. Den geografiske forskning i Afrika (4 bidrag).
5. Problemer inden for den fysiske geografi, spec. med hensyn til geomorfologiske studier i tropeegne (4 bidrag).
6. Problemer inden for den socialgeografiske og økonomisk-geografiske forskning, bl. a. indeholdende bidrag til den religions-geografiske problematik (Libanon) (6 bidrag).
7. Problemer inden for den anvendte geografi (6 bidrag).
8. Forskning og undervisning inden for geografien (3 bidrag).

Det er svært at fremhæve enkelte arbejder på bekostning af andre, idet der ikke nogetsteds er tale om referatarbejder, men om feltstudier og ofte dybtgående analyser, der hver især behandler noget centralt i dagens debat inden for geografien, hvad de mange diskussionsindlæg gør åbenbart. Den enkelte interesserede må henvises til et personligt genemsyn.

Viggo Hansen.

Die Mittelrheinlande. Festschrift zum XXXVI. Deutschen Geographentag vom 2. bis 5. Oktober 1967 in Bad Godesberg. Herausg. Institut für Landeskunde. Direktor, Professor, Dr. E. Meynen. Schriftl. R. D. Schmidt. Franz Steiner Verlag, Wiesbaden 1967. 335 s., mange ill. og kort. 17,5×24 cm. 38 DM.

Det er altid med betydelig forventning, man ser hen til det festskrift, hvormed den hvert andet år tilbagevendende Deutscher Geographentag kulminerer. De lange traditioner, der kan føres helt tilbage til 1901, har næsten altid formået at afspejle sig i en rigt varieret samling af artikler, som oftest af høj faglig standard.

Det nu foreliggende festskrift til den 36. tyske geografdag i Bad Godesberg 1967 samler sig naturligt, som titlen angiver, om Rhinlandet mellem Bingen og Bonn, d.v.s. gennemløbet af de rhinske Skiferbjerge. Af de 23 bidrag har de første 9 karakter af oversigtsarbejder, de fleste af høj kvalitet, vedrørende landskabsformer, klima, plantegeografi, erhvervsforhold i al almindelighed, industri, turisme etc., medens de øvrige mere eller mindre giver bredere skildringer af de enkelte geografiske regioner – mest landskabsgeografiske i den traditionelle forstand, men derfor ikke uden interesse. Anmelderen kan særlig fremhæve to arbejder. Det ene er E. Meynen's betydelige arbejde: Die Städtelandschaft am Austritt von Rhein und Sieg in die Kölner Tieflandsbucht, som er en skildring af bykomplekset omkring Bonn–Bad Godesberg–Siegburg. Det andet er E. Büchel's lille, men fortrinlige arbejde over Das Kannenbäckerland, en erhvervsanalyse af området mellem Rhinen og Lahn. H.-P. Kosack skildrer Koblenz som storby, men begår den utilgivelige fejl ikke at ledsage artiklen med et kort; i det hele taget skorter det noget på illustrationsmateriale – er det på grund af tidnød under udgivelsen? *Viggo Hansen.*

J. B. Cullingworth: Town and Country Planning in England and Wales. George Allen & Unwin Ltd., London 1967. 323 s., 37 tabeller. 14,5×22 cm. 42 sh.

Som foregangsland på planlægningens område kan en historisk gen-

nemgang af de lovkomplekser, der i hurtigt tempo har afløst hinanden i England, nok have en vis interesse, og det samme gælder også opbygningen af de planlæggende myndigheder, såvel på det lokale plan, hvor England har meget lange traditioner, som på det nationale plan. På den anden side kan det ikke undgå at virke nedslående, når man erfarer den mangel på succes, som adskillige, tilsyneladende vel gennemtænkte love har fået, og det er nok med nogen bitterhed, at forfatteren må konstatere, at en effektiv planlægning næppe er gennemførlig, så længe der ikke er mulighed for at nationalisere selve planlægningens objekt, jorden. Så længe den fri ejendomsret til jord eksisterer, vil man altid få problemer med kravet om kompensation for „manglende andel i udviklingsresultaterne“, og mindst lige så vigtigt er spørgsmålet om, hvordan man på en „retfærdig“ måde kan blive i stand til at inddrage den værdiforøgelse, som også bliver en følge af planlægningen. Det lovgivningsområde, inden for hvilket England er kommet længst, er uden tvivl det, der beskæftiger sig med fritiden, f. eks. naturparker, grønne bæltter, kystfredning og landskabspleje. Men som noget specielt for England må også påpeges de store anstrengelser, man har gjort sig for at lægge bånd på byvæksten og lede den ind i andre for nationen og befolkningen mere hensigtsmæssige kanaler, såvel på det sociale som det økonomiske område. Begreber som „new towns“ og „expanded towns“ er engelske opfindelser, der har haft betydelig succes. Cullingworth beskæftiger sig også i et kapitel med den regionale planlægning, og man genkender argumenterne for og imod ophjælpsningen af de hjemlige udviklingsområder eller arbejdslededsøer. Mærkeligt nok er den regionale planlægning i England et felt, der i nogen grad har været forsømt, antagelig begrundet i den af krigsødelæggelserne mere påtrængende lokale planlægning, og af det på efterkrigstidens store økonomiske omlægning baserede behov for planlægning på det nationale plan.

Viggo Hansen.

Olav R. Skage: Landsbygd i udvikling. Ei granskning av landskapsutviklinga i Klepp kommune på Jæren etter 1800. (By- og regionsforskningen, Rapport 5) Oslo 1967. English summary. 83 s., 20 fig., 5 tabeller. 16,5×24 cm. 12 n. kr.

Norsk Institutt for By- og Regionsforskning har siden sin stiftelse i 1963 publiceret en række rapporter og særtryk vedrørende norske planlægningsproblemer. Et eksempel på en sådan rapport er ovennævnte arbejde, der skildrer udviklingen i en landbrugskommune på Jæren helt fra middelalderen til vore dage, men med særlig hensyntagen til tiden efter 1800, da den for regionen typiske enkeltgårdsbebyggelse med dens „mangbölte tun“ langsomt går sin opløsning i møde som følge af de nye principper for jorddelingen og den tekniske udvikling i landbruget. Et vendepunkt i bebyggelseshistorien bliver den af jernbanen forårsagede store omlægning af transportmønstret efter 1878, hvorefter Klepp kommune langsomt, takket være den stigende mobilitet, bliver en integrerende part i den industrielle udvikling og de heraf fremstående byagglomerationer, selv om kommunen endnu i 1960 beskæftigede 50 % i landbrugserhvervene. Forfatteren påpeger, hvordan landbruget i et vækstområde har sine særlige problemer, idet jordpriserne på grund af

den voksende konkurrence om arealerne presses i vejret og vanskeliggør sammenlægningen til mere rentable brugsstørrelser. Der er derfor stærkt brug for en planlægning, der i lige mål kan tilgodese landbrugets, industriens og byvækstens arealbehov, og forfatteren slår til lyd for en mere intensiv økologisk forskning, som kan belyse kårene inden for landbruget med dets lokale tilhørsforhold contra den af urbaniseringsprocessen fremkaldte udvikling, hvis ressourcer har en ganske anden lokalisering.

Viggo Hansen.

Harm J. de Blij: Systematic Political Geography. John Wiley & Sons, Inc., New York, London, Sydney 1967. 618 s., talr. fig. og kort. 19×26 cm. 75 sh.

Eftersom anmelderens kendskab til dette felt er ret periferisk, kan der ikke blive tale om nogen kritisk vurdering af de Blijs arbejde, men alligevel kan man ikke undgå at få det almindelige indtryk ved en gennemgang af dette store værk, at den politiske geografi i nogen grad må have stået i stampe eller været negligeret, måske en skræmmende virkning af Ratzels og Haushofers arbejder.

Antallet af emner, der gøres til genstand for en politisk-geografisk betragtning, er næsten overvældende, og sandsynligvis er det dette, der er baggrunden for, at anmelderen føler savnet af en dyberegående behandling. Forklaringen herpå ligger nok deri, at der er tale om en sammenstilling af en forelæsningsrække, suppleret op med en lang række genoptrykte artikler af forfattere som Mackinder, Pounds, Hartshorne, Spate, Stephen B. Jones o. a. Disse bidrag danner på en måde kernen i de enkelte kapitler, mens de Blijs bidrag i sådanne tilfælde drejer sig om en indføring i emnet, og til slut en afrunding.

Man kan ikke lade være med at spørge sig selv, om der da slet ikke findes nye synspunkter, ideer eller metoder i den politiske geografi i de senere år. Hvorfor er luftrum-synspunktet f. eks. blevet spist af med en enkelt figur fra de Severskys arbejde fra 1950, og er negerproblemet i USA eller andre mindretalsspørgsmål ikke et værdigt emne for den politiske geografi. Til gengæld skal det dog siges, at forfatteren har haft øje for nyopdukkede problemer som grænserne for territorialfarvandene og delingen af shelfområderne mellem nationerne. En fornyelse i den politiske geografi er ganske givet tiltrængt, selv om Mackinders „core areas“ fra 1904 stadig har en vis aktualitet.

Viggo Hansen.

W. Burghardt: Die Flurnamen Magdeburgs und des Kreises Wanzleben. Mitteldeutsche Forschungen, Bd. 41. Böhlau Verlag, Köln, Graz 1967. 364 s., 1 oversigtskort. 16×23 cm. 48 DM.

Det foreliggende arbejde bygger næsten uændret på en i 1956 af det filosofiske fakultet ved Martin-Luther-Universität, Halle-Wittenberg antaget disputats og behandler et i tysk sprogvidenskab vigtigt område, hvor flere dialektformer mødes. Den direkte foranledning til arbejdets fremkomst er en samling markkort, i sin tid tilvejebragt af et kommissorium under Historische Kommission von Sachsen und Anhalt, men suppleret med en lang række arkivstudier m. m.

1. afsnit af arbejdet er en på kredse alfabetisk opstillet marknavnefortegnelse med angivelse af kilde, førstegangsnævnelser og i visse tilfælde med lydskriftangivelse. I 2. afsnit gives der en sproglig og saglig forklaring på de vigtigste marknavne og suffikser, men her må man undre sig over de meget få henvisninger til andres tydning, og man spørger uvilkårligt sig selv, om der virkelig er forsket så lidt i tyske marknavne, som man får indtryk af. Efter et kort 3. afsnit (1 side) med eksempler på sproglige faldgruber følger 4. afsnit, hvor marknavnene er samlet efter deres betydningsindhold i forskellige kategorier med natur- henh. kulturnavne. Afsnittet kan give interessante indblik i datidens syn på sine nærmeste omgivelser og i bondestandens tanker og følelser, som de er kommet til orde i sprogets farve og klang. En geograf må særligt hæfte sig ved dette sidste afsnit, men derudover må også 2. afsnit kunne afvinde interesse for den sprog- og kulturhistoriske forskning inden for hele den germanske verden.

Viggo Hansen.

T. W. Freeman: The Geographer's Craft. Manchester University Press 1967. 204 s., 21 fig. 14×22 cm. 25 sh.

Den her foreliggende publikation, der på en måde fortsætter forfatterens *One Hundred Years of Geography*, burde egentlig have været anmeldt af en ikke-geograf, i hvert fald for så vidt angår indledningskapitlet, der handler om geografers arbejde. Et par anerkendende ord er dog på sin plads for den fascinerende måde, det er skrevet på, og for den propaganda for geografien, der ligger i det. Freeman er en god fortæller for sit fag. I øvrigt beskæftiger bogen sig med præsentationen af en gruppe geografer, hver fra sit milieu og præget af sin tid. Francis Galton (1822-1911) tilhørte den periode, da beretninger fra opdagelsesrejsende fyldte de geografiske tidsskrifter, og han var selv en pioner blandt disse. Fra hans hånd foreligger *The Art of Travel* (1855), ligesom han bidrog til *Hints to Travellers* (1. udg. 1854). Hans *Meteorographica* (1863) er et pionerarbejde på præsentationen af meteorologiske data. Han er „opdageren“ af vindbevægelserne omkring lavtryk og højtryk og opfinder af isokronkortet. Vidal de la Blache, regionalgeografiens fader, får en god og fyldig omtale, selv om Freeman har svært ved at føje nyt til denne berømte franske geografis ry. Anderledes forholder det sig med Jovan Cvijić (1865-1927), den jugoslaviske geograf, hvis studier af karstlandskabet, illustreret med blokdiagrammer, må siges at være grundlæggende, men som i løbet af sin karriere mere og mere svingede over til den humane geografi med hovedvægten på etnografiske og sociologiske studier over Balkans befolkning. Ellsworth Huntington (1876-1947) får fuld anerkendelse for sine arbejder over klimændringer og for så vidt også for sit hovedværk *Civilization and Climate*, selv om det skinner igennem, at Freeman ikke nærer den helt fulde respekt for en række af de tanker, der kommer til orde i dette arbejde. Nordens repræsentant er Sten de Geer (1886-1933), der gjorde prikkortet til et af geografens redskaber, og som dristigt gav sig i lag med en regionalisering af hele verden. Også til 2 engelske geografer er der blevet plads. Det er

P. M. Roxby (1880-1947), mest kendt for sine studier af Kina, og A. G. Ogilvie (1887-1954), hvis geomorfologiske studier i Skotland har dannet skole.

Viggo Hansen.

R. H. Lowe-McConnel (ed.): Man-made Lakes. Symposia of the Inst. of Biology No. 15. Inst. of Biology and Academic Press, London and New York 1966. 218 s., ill. 16×23,5 cm. 50 sh.

Den brogede kreds af spørgsmål, der melder sig, efter at kunstige søer er etableret, er søgt belyst i symposieforn fra mange sider i ovennævnte bog, dog med stærk biologisk dominans. En del af naturhistorien vedrører menneskets brug af sådanne søer – er altså geografi. Denne afdeling er i bogen kun repræsenteret ved den sidste femtedel (vandforsyningsproblemet bl.a.) foruden ved spredt forekommende stof (f.eks. om fiskeripotentialet i kunstige søer). Bogens styrke er afgjort, at den klart demonstrerer, hvor megen indsigt et søanlæg kræver for også på længere sigt at blive succes.

Sofus Christiansen.

Jonathan D. Sauer: Plants and Man on the Seychelles Coast.

A Study in Historical Biogeography. University of Wisconsin Press, Madison and London 1967. 132 s., 20 fig., 20 fotos. 14×22 cm. 5 \$.

Professor Sauer's lille bog omhandler et emne i overgangsområdet mellem geografi og botanik: ændringen i kystvegetationen på Seychellerne ved menneskets indgreb. Det er en letlæst, meget klart opbygget og argumenteret bog. Efter en kort indførelse i Seychellernes fysiske miljø følger en gennemgang af opdagelses- og kolonisationshistorien, et rids af den oprindelige kystfloras sammensætning baseret på litterære kilder og analyse af det tilbageblevne, og sluttelig omtales ændringerne og den resulterende nutidige vegetation.

Denne fordingsløse bog er et eksempel på, at det er muligt at fremstille et videnskabeligt problem for et bredt publikum uden at sætte noget over styr. Som geograf er der imidlertid én ting, man må beklage: et så væsentligt problem som ændringen i øens bæreevne for menneskelig bosætning tangeres kun. Hvis dette var blevet mere indgående behandlet, kunne forfatteren uden tvivl have leveret et vigtigt bidrag til den naturhistorisk-orienterede del af geografien.

Sofus Christiansen.

Marthe Emmanuel: Tel fut Charcot. 1867-1936. Préface de Paul-Émile

Victor. Beauchesne, Paris 1967. 291 s., 4 fotos og 2 udslagskort. 14×19 cm. 21 F.

Som grundlæggeren af den franske polarforskning med „Pourquoi-Pas?“ i Antarktis og Grønland og som inspirationen bag Victor's moderne, teknisk velorganiserede, franske indsats indtager Jean-Baptiste Charcot en særstilling. Biografien her uddyber billedet af Charcot både som videnskabsmanden og som den gammeldags, kultiverede gentleman, han også var. Dr. Marthe Emmanuel har her skrevet en sympatisk og tiltalende bog.

Børge Fristrup.